

A SVÉD FESTÉSZET AZ UTOLSÓ HARMINC ÉV ALATT

PROFESSOR AXEL L. ROMDAHL, A GÖTEBORG MŰZEUM IGAZGATÓJA, GÖTEBORG.

A svéd kultúrét utolsó periódusa nem mutat egységessé, zárt képet. Ellenkezőleg éppen ebben a korban mind a svéd néplélekben, mind a társadalom szervezetében olyan változások mentek végbe, melyeknek szükségképpen kifejezésre kellett jutniuk a művészetben is. A XIX. század vége, amint egész Európa, úgy Svédország szellemi életében is a fáradt, időnkint romantikus álmódóság ideje volt, azonban éppen a romantikán belül keletkezett egy egészséges és igaz lelkeség, amikor a romantika a nemzeti és a népies felé fordult, amint ez Werner von *Heidenstam*, *Gustaf Fröding* és *Selma Lagerlöf* költészetében tükröződik. Ez a lelkiület a haza földje és a haza népe szeretetében nyilvánkozott meg s az ifjúság erejét az apáktól örökségül kapott értékek megvédésére ösztönözte. A mozgalomban részt vett a művészet is; majd az élére állott. Azok a festők, akik a nyolcvanas években Párisban az Impressionizmus és a plein-air-festészet akkor nemzetközileg általános művészelveivel szegődtek, mint *Ernst Josephson*, *Karl Nordström*, *Nils Kreuger*, *Richard Bergh*, visszatérve hazájukba, újonnan szerzett technikájukat a sajátos megvilágítású északi alkonyatok és nyári éjék ábrázolására használták fel. Ez esetben azonban nem elégedhettek meg a hideg s artisztikus szemlélettel, hanem át kellett érezniök a hangulatot s ki kellett fejezniök saját érzelmeiket. Néhány fiatalabb tájképfestő csatlakozott hozzájuk, a finoman érzékeny s ugyanakkor a nagyvonalú dekoratív festészetéhez hajló *Eugen herceg és Eugen Jansson* (1862—1915), Stockholm két éjszakáinak és áramló vizeinek szenvedélyes lírikusa. A svéd festészetben ez időszakban a kék szín volt az uralkodó: a rajz és a kompozíció dekoratív és a hangulatra beállított hatást célzott. Senki sem gondolta volna, hogy ez a festészet csak pár évvel előbb is világos és könnyed francia jellegű volt.

Más festőknél a nemzethez való közeledés másként jutott kifejezésre. *Carl Larsson* (1855—1919) lendületes freskókkal dicsőítette a svéd kultúrát és multait és kedves tarka akvarellekkel ábrázolta a családi életet. (Ház a napfényben.) *Anders Zorn* (1860—1920) szülőföldjének, Morának paraszti-szépeit és tősgyökeres parasztlát festette le. *Carl Wilhelmson* oly fokú tárgyilagossággal ábrázolta az északi tengermenti hazájának derek halászeit, amely már hódolatszámba megy. A Norvégiával való unió felbomlása után 1905-ben a rajongó hangulat gyakorlati értékű nemzeti energiává és szorgos reformpolitikai készséggé változott át. A költészet és álmok világát a tudományos kutatás és kritika ideje váltotta fel. Most jutott jelentékeny szerepre az építészet, amely szerencsésen tudta összeegyeztetni a hangulatan gazdag nemzeti és régies elemek iránt való rajongást a valódi anyag és a céltudatos konstrukció okos értelmezésével. Viszont a hangulati festészet ideje már lejárt, egyedül a korán elhunyt *Ivar Arosenius* beszélt még el finom tónusú képeiben ironikus mosolyú bájos meséit, amelyek a költészetet és valót egymással való ellentétükben tárják elénk.

Az új generáció nem kapcsolódott a régihez, nem törekedett a költészetet nemzeti alapokra fektetni. Ismét Párisban keresték az új művészet forrását, a XIX. századvégi nagy mestereknél Cézanne, Gauguin és van Gogh-nál és a kor vezérelnél, Matisse és Picasso-nál. 1909-ben határozták el, hogy eredményeiket otthon is bemutatják. Könnyen megérthetjük, hogy a kritika csak részben fogadta őket barátságosan, a közönség pedig egyenesen tartózkodó volt irányukban. Hiszen még csak most kezdtek az elmúlt kor hangulati festészetét is megérteni s értékelni. Itt pedig merész, újszerű megjelenítést, hangos és a természeti benyomásokkal kevésbé egyező szín-akkordokat kellett keresni és erőszak-

ARONILIS, IVAR : ÖNARPKÉP
Nemzeti Múzeum, Stockholm

WALLIN, DÁVID : RAGNHILD

1902. 11. 11.

SKÖLD, OTTE: KETTŐS ARCKÉP
Göteborgi múzeum

ORSZÁGH M. MIKSA
KÉPZŐMŰVÉSZETI

GRÜNEWALD, ISAAC: RAGNAR ÖSTBERG FELESÉGE
Ragnar Östberg úr felesége

san leegyszerűsített és stílizált rajzmódot kellett megcsodálni. Akadt néhány kritikus és műbarát, aki az ifjú festőket támogatta, lelkesítette s így azok dolgozni és fejlődni tudtak. Az új irány jelentékeny festői, jól-lehet együttesen léptek fel a tárlatokon, mégis két csoportra, táborra oszlottak. Az egyik rész, főként a stockholmiak a francia mintákhoz közeledtek, különösen Matisse-hoz. Ezek között *Isaac Grünewald* volt a legjelentékenyebb; bizonyos könnyedség, derült fantázia, a dekoratív iránt finom érzék jellemzi műveit. Nemcsak képei és monumentális festményei ily természetűek, amely utóbbiak közül felhozhatjuk a stockholmi új koncert-termet, hanem a maguk nemében egyedülálló színpadi díszletei is. Felesége *Sigrid Hjertén* a női portrait és a csendéletben bájosan asszonyi színharmonijával tűnik ki. *Einar Jolin* mesterének, Matisse-nek nyomában halad, asszony-portrait-iba és a nagyvárosi életet ábrázoló festményeibe bohókás mellékvé vegyül. *Fritz Dardel* nem követi oly egyoldalúan francia mestereit,

finomult ízlésével az izlám miniaturfestők között és Kelet-Ázsia művészetében keresi mintáit s technikai szempontból gyakran csodálatos alakba tudja öltöztetni édesen borzalmas álmait. Egyes portrait-iban a komoly átérzés kap meg bennünket. Dardel különösen ura a gouache-technikának. Művészi felfogásban ellentéte *Leander Engström*, észak őszerejű fia, aki különösen a lapp-föld kopár sivatagjait szerette festeni, de vágyott a déli művészet monumentalitása és az óperza képek álomszerű finomsága után.

Ha a gőteborgi csoportra fordítjuk figyelmünket, rögtön észrevehetjük, hogy a nyugati Svédország nagy kikötővárosának művészei egész más célokat tűztek ki maguk elé, mint az élénkebb stockholmiak. E partvidék lakói komolyak, lelkiismeretesek és szenvedélyesen a romantika felé hajlók s velük született tulajdonságaik a művészetben is kifejezésre jutnak. A festők nem távolodnak el nagyon a valóságtól, nem keresték a dekoratív tetszetőséget, hanem a ténylegest, az egyszerűen meggyőzőt.

ENGSTRÖM, LEANDER: A LAPPOK FÖLDJÉN

STEN, JOHN: ALVÓ NŐ A KERTBEN
Nemzeti Múzeum, Stockholm

Akésői impresszionistáktól Renoir, Cézanne és van Gogh-tól indultak ki. Kapcsolatban állanak a nagy norvég festővel, Edward Munch-al s követőivel.

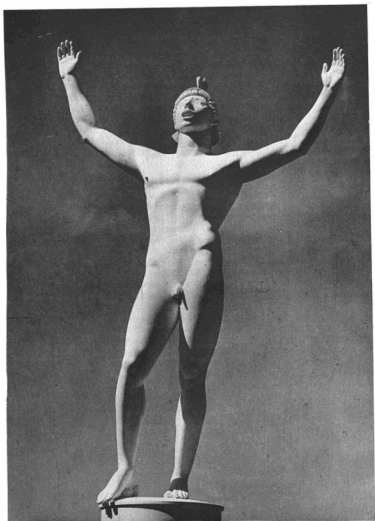
Birger Simonsson képviselője a pontos megfigyelésnek és az alapos technikai munkának. *Sigfrid Ullman* formális problémákkal küzd és mély tartalom kifejezését keresi. *Carl Ryd* a naiv lírai impresszionizmus, *Arthur Carlsson-Percy* a kényelmes dekoratív felé hajlik. E csoport igazán tehetséges tagja, legjellegzetesebb egyénisége *Gösta Sandels* volt, aki 1919-ben halt meg spanyolországi útja alkalmával. Nem akart romantikusnak látszani, azonban mégis minden, amit festett, különös színt és belső tartalmat nyert a művész szenvedélyes és lágy egyéniségétől.

Legjobb műveinek intenzív az ecsetkezelése s egészen egyéni a koloritja, amelyben a mélytűzű bor-piros-szín és a csillogó tengerkék a domináló elemek.

A kubizmusnak a svéd festészetben csak kevés képviselője van. *John Sten* Franciaországban éveken át dolgozott, mint kubista, mielőtt a szigorú konstrukció alapján létre hozta volna a maga virágzó dekoratív festészetét, amellyel hazájában megérdemelt sikert aratott. Forrón vágott Keletre, oda való utazásában ragadta el a halál is. *Gösta Adrian Nilsson* a programmszerű kubista-festészet híve volt. *Otte Skögl*d pályáját olyan képekkel kezdte, amelyeken a világot fekete alapon nyugvó zöld és piros kubusokkal ábrázolta nagyon kifeje-

zően. Ezen ügyes előgyakorlatoktól áttért azután az erőteljes természetfestéshez, csendéleteit és portrait-jait hideg tárgyilagosság jellemzi. 1920-tól kezdve a konstruktív és expresszionista festészet kora is letűnik Svédországban. Az igénytelen „intimisták”: *Thorsten Palm*, *Alf Munthe* stb. és a „naivista” *Hilding Linnquist* előkészítették az új irányt, amely a természettanulmány és a nyugodt magatartás szintézise. *Gideon Börje*, *Axel Nilsson*, *Erik Hallström* a legtöbbet emlegetett alakjai az új generációnak. Hiányzik ezeknél a festőknél az erős temperamentum, amelynek közvetlenül és szükségképpen a formákban és színekben kell kifejezésre jutnia. Félős náluk, hogy az ügyeskedés túlságos jelentőséget nyer. A becsületes munka útján haladnak azonban s örülnek, hogy ismét felfedezték a természetet. Amikor a művészet és a valóság közt levő viszony ismét normálissá, azaz megérzetté s nem eltanulttá válik, remélhetjük majd ismét annak a svéd festészetnek felvirágzását, amelynek nemcsak technikai kiválósága lesz, hanem mint a svéd lélek sajátos megnyilatkozása táruul majd a világ elé.

E rövid áttekintésben, amelyet itt adunk, az volt a célunk, hogy meghúzzuk fővonalait az utolsó évtizedek svéd festőművészetének. Mellőznünk kellett az oly egyes művészekkel való beható foglalkozást, akik néha önmagukban érdekesek és jelentősek ugyan, azonban éppen a saját maguk választotta elszigeteltség következtében a fejlődés e menetén kívül maradtak.

MILLES, CARL: A NAP DALNOKA. Tegnér emlék
Leleplezték Stockholmban 1906 október 22-én

ORSE M KIR.
KÉPZŐMŰVESZETI
FŐISKOLA

MILLES, CARL: JÁVORSZARVAS

MILLES, CARL: KÚTFIGURA
Lindhöping. Folkungsköt

STRINDBERG, TORE: DIANA. Bronz